

Hans Maier

Katoliku kirik

(loeng 4.10.04)

1. Kiriku ajaloos tähistab sõna “katoliiklik” kahte aspekti: esiteks kiriku üleüldisuse/üleilmsuse tunnust (*nota ecclesiae*) ja teiseks katoliku konfessiooni, eristamaks seda protestantlikust, ortodokssest vm. Mõiste esimene tähendus on vana, teine aga tuleb kasutusele alles 16. sajandi teisel poolel.
2. Mõiste vanem tähendus (katoliiklik = üleüldine) on tagasiviidav Antiookia Ignatiusele (Kiri smürnalastele, u 110. a): “Kuhu iganes piiskop ilmub, seal olgu kogudus; nõnda kui seal, kus iganes on Kristus Jeesus, seal on katooline kirik.” Sõna “katooline” väljendab kiriku katkematut sidet Kristusega, kiriku universaalsust sõltumata geograafilistest ja rahvuslikest piiridest, kiriku identiteeti läbi aegade.
3. Just selles tähenduses kasutatakse sõna “katoliiklik” 381. a usutunnistuses: Usun ühtainsat, püha, katoliiklikku [üleilmset] ja apostellikku kirikut. Nõnda palvetab tänapäeval mitte ainult katoliku kirik, vaid ka ortodoksi, anglikaani ja vanakatoliku kirik. Luterlased ja reformeeritud tõlgivad aga kõnealuse mõiste sõnaga “üleilmne” – mõte jääb samaks, kuid ei seostu enam katoliikluse kui konfessiooniga.
4. Katoliikluse kui konfessiooni väljakujunemisega 16. sajandil läks kaduma mõiste vana tähendus: katoliiklik = üleüldine. Mõiste ei ole enam inklusiiivne, vaid on eksklusiivne: see ei hõlma kogu kirikut, vaid piiritleb teatud kristlaste rühma. Katoliiklust ei mõisteta enam omadusena, vaid tõelise kiriku eeltingimusena.
5. Alles Teine Vatikani kirikukogu on seda eksklusiivset sõnakasutust pehmandanud (Lumen Gentium art 8), kirjeldades Kristuse tõelist kirikut järgmiselt: “*Haec ecclesia ... subsistit in ecclesia catholica*” (teostub, püsib, elab edasi; mitte lihtsalt “on”) ja veel: “see ei välista, et ka väljaspool kirikut võib leida mitmeid pühitsuse ja tõe elemente, mis Kristuse Kiriku igiomaste andidena püüdleavad katoelse ühtsuse poole.”
6. See arusaama muutus on lähedane sellele, mida Urs Baumann on nimetanud “evangeelse katoliikluse” avastamiseks – reformatsioonijärgsete kirikute kasvav vajadus “üleüldisuse” elemendi ümbermõtestamise ja -väärtustamise järele tänapäeva situatsiooni valguses. See on nii katoliiklaste kui ka protestantide ülesanne, sest mõlemad konfessioonid on tänapäeval dialoogis erinevate religioonide ja kultuuridega üle maailma ning on kaotamas oma ajaloost tingitud regionaalsust ja partikulaarsust.